

Stripboek Chris Ware slaat weer toe. En hoe.

Cultuur C6-7

het nut ervan
is zeker
discutabel

voor wie het
stijve gips van
de volwassenheid

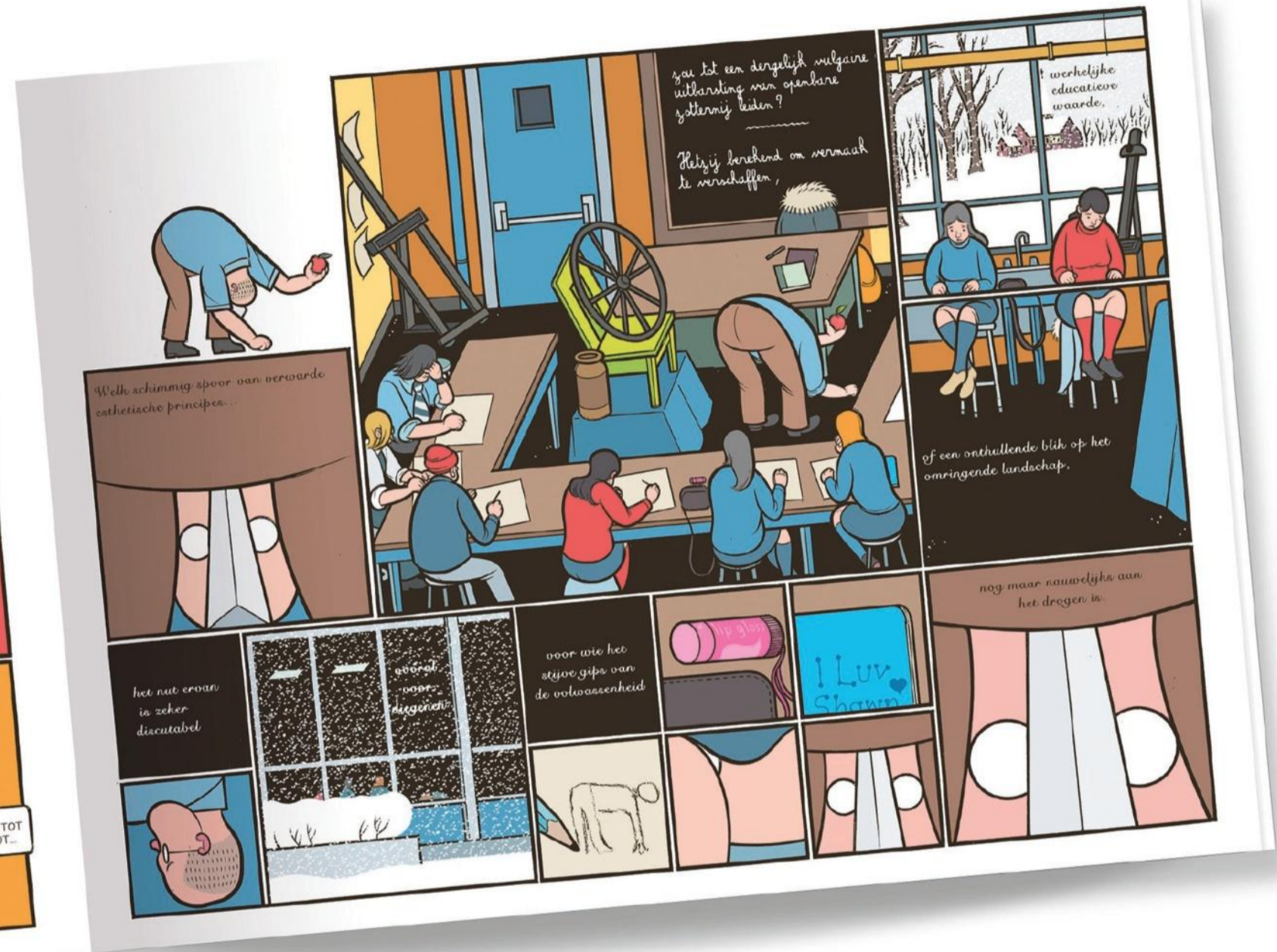
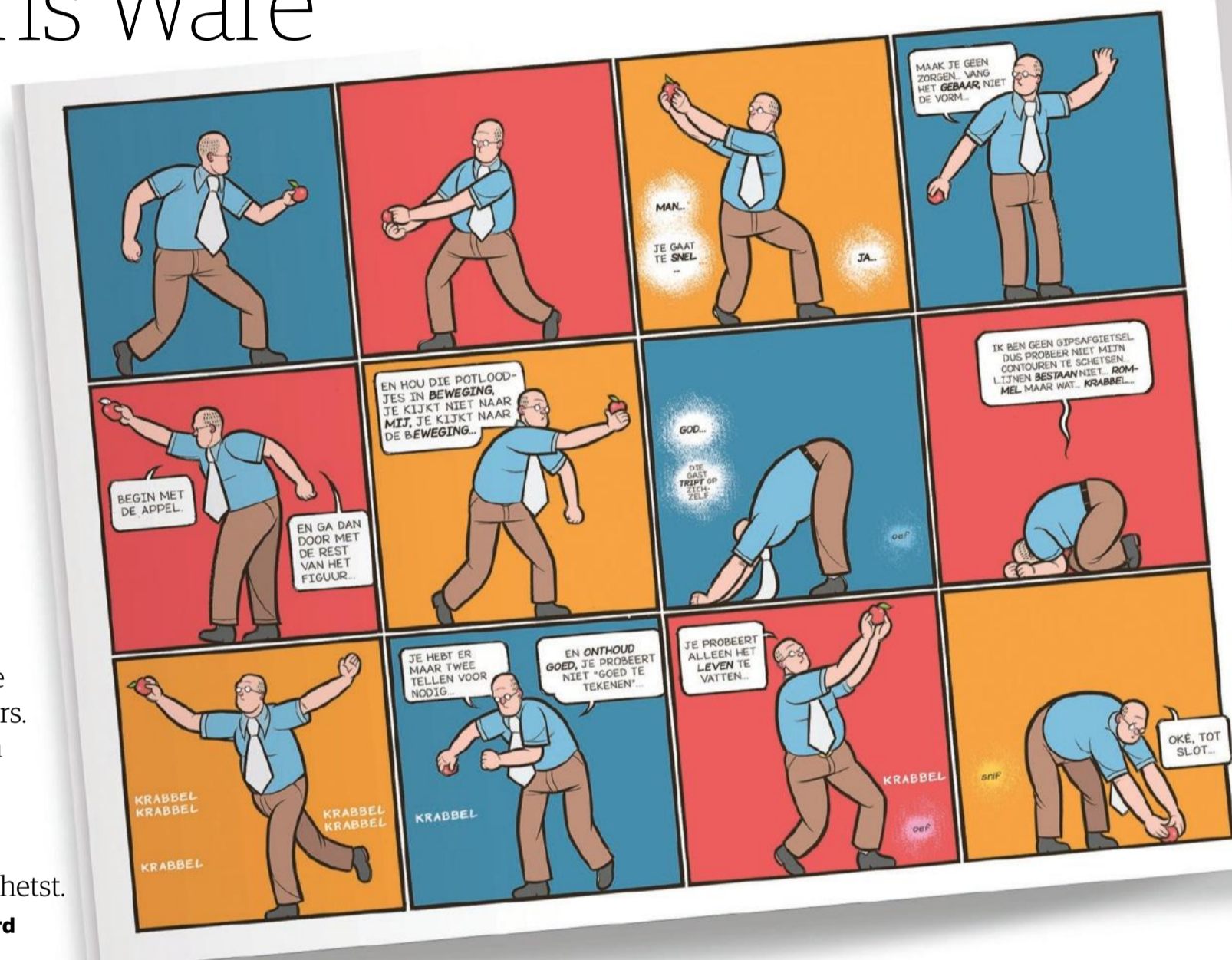

'Rusty Brown' is een nieuw meesterwerk van Chris Ware

GRAPHIC NOVEL

Chris Ware wordt beschouwd als een van de belangrijkste striptekenaars. Zestien jaar werkte hij aan zijn nieuwste boek, *Rusty Brown*, dat een pijnlijk en geschakeerd beeld van menselijk onvermogen schetst.

Door onze redacteur **Ron Riighard**

BEELD CHRIS WARE

Chris Ware voert zichzelf in 'Rusty Brown' op als zotte tekenleraar, met 'verwarde esthetische principes', die onder een rokje gluurt. Elke pagina vormt een geheel. Links toont hij beweging, en hint naar Muybridge. Rechts een scène vanuit meerdere gezichtspunten. Het gezicht, ondersteboven, met hangende strotdas, wordt bijna abstract. Twee panelen zijn gescheiden op de plek waar de tafel staat.

En van de mooiste strips ooit gemaakt is *Jimmy Corrigan: the Smartest Kid on Earth* van Chris Ware. In dit hartverscheurende boek uit 2000 ontmoet een 36-jarige, vereenzaamde en sociaal onhandige man voor het eerst zijn vader. De emotionele diepte van deze kruisende levens wordt geëvenaard door de visuele durf die Ware in zijn baanbrekende composities legt. Hij hanteert een afstandelijke, minimalistische tekenstijl en construeert zijn pagina's tot in detail. Het perspectief is strak en formeel en roept eerder het idee op van een bouwplaat of pictogram dan van een realistische weergave. *Jimmy Corrigan* werd onthaald als een klassieke graphic novel en literair meesterwerk en kreeg talrijke onderscheidingen.

Achttien jaar later is er eindelijk een volwaardige opvolger: *Rusty Brown*. In de tussenliggende jaren verschenen er losse reeksen strips en een bundeling verhalen in een doos: *Building Stories* (2012). Die verhalen rond bewoners van een woontoren hadden elk een afwijkend formaat: krant, tijdschrift, oblong boekje, poster, los vel, gouden boekje, etc. *Rusty Brown* is weer een echt boek, een vuistdikke graphic novel, opgedeeld in vier delen, met elk een eigen hoofdpersoon. De vier personages worden geïntroduceerd in het

eerste deel, dat de eerste dag beschrijft van twee kinderen, broer en zus, op hun nieuwe school in Omaha, Nebraska.

Een belangrijk deel van Wares brillie ligt in zijn gevoel voor ritme, dat zich onder meer uit in zijn onconventionele vlakverdeling. Ware gebruikt graag panelen van verschillende formaten op een pagina, tot soms heel kleine van niet meer dan een vierkante centimeter. Zo ontstaat er in *Rusty Brown* onder meer een pagina met 176 vlakjes, van twaalf rijen met zestien piepkleine rechthoeken en een groter vlak in het midden. Zo manipuleert hij zowel het verloop van de tijd als de focus van de lezer. Zijn opvatting van strip is anti-filmisch: niet gericht op een vloeiend verloop, geen realisme. Verschillende tijden en werkelijkheden (gedachten, dromen, herinneringen) kunnen naast elkaar staan. Soms is het zoeken naar de leesrichting en dan blijkt de volgorde van lezen er soms ook niet toe te doen, omdat de pagina als één geheel is geconstrueerd.

In het eerste deel lopen er twee tijdslijnen tegelijk op één pagina: bovenin scènes op school met Rusty Brown en zijn vader, die leraar is en onderop, in een reeks van zeven kleine plaatjes (2 bij 3 centimeter), het verhaal van de twee nieuwe kinderen. Dat is een techniek die schrijvers (Paul Auster bijvoorbeeld) hebben gebruikt door een apart verhaal in een voet-

noot op pagina's mee te laten lopen. Rusty is een sociaal geïsoleerd jongetje, dat superheldenpoppen verzamelt en gepest wordt. Zijn fantasie is zijn manier om te ontsnappen aan de realiteit. Hij stelt zich voor dat hij een 'absoluut gehoor' heeft en als 'Ear Man' problemen oplost. De twee nieuwe kinderen merken dat het maar een rare school is, met treurige leraren, onder wie de verveelde tekenleraar 'Mister Ware'. Deze sneue, onder de rokjes van de meisjes kijkende figuur is een knipoog naar het autobiografisch gehalte van de strip. Ware groeide op in Omaha.

Vreugdeloze gesprekken
In de eerste honderd bladzijden geeft Ware een indringend beeld van verspilde levens, door de tijd te nemen voor bijzonderheden en details. Hij toont de inertie van de volwassenen en de verveling van de jeugd. Soms is dat direct, met vreugdeloze gesprekken in de lerarenkamer, terwijl te lezen is wat de leraren eigenlijk denken over zichzelf en de anderen. Soms is dat indirect, zoals wanneer een kind wacht tot haar oma gaat rijden, en in zeven (kleine) plaatjes wordt gewacht totdat het licht op groen springt.

De andere drie delen zijn op zichzelf staande vertakkingen. Rusty is niet meer in beeld. Het tweede deel gaat over zijn vader. Wat een sprong in de tijd naar

diens jeugd lijkt, ontwikkelt zich tot een lang en bizar sciencefictionverhaal over wonen op Mars, het enige proza dat deze W.K. Brown ooit gepubliceerd kreeg. De hoofdpersoon is een archetypische figuur: niet in staat met vrouwen te praten, levend in zijn hoofd. Dat wordt weerspiegeld in de episode die volgt over zijn echte leven. Hij wordt als jonge man van zijn eenzaamheid verlost door een vrouwelijke collega. Zij gebruikt hem voor de seks, terwijl hij hoopt op liefde. Ook nu loopt zijn frustratie hoog op.

Geen schrijver, gefaald in de liefde: twee vormloze dromen maken van deze W.K. Brown een geslagen man. In onvrede slijt hij zijn dagen, door Ware getoond in verstilde tekeningen. Dat kan Ware als geen ander: een personage volgen in zijn dagelijkse handelingen, die een eendelige troosteloosheid en leegte uitstralen.

The *Guardian* omschreef zijn werk eens als 'Edward Hopper meets James Joyce', een manmoedige poging om het dubbel talent van Ware te vatten. Joyce voor zijn palet aan literaire stijlmiddelen: flashbacks, zelfreflectie, parallelle verhalen, metaforen en verdichting van tijd. Hopper voor de doem die over zijn gededesillioneerde en depressieve personages hangt. Stijlistisch put Ware zijn inspiratie overigens gewoon uit andere strips, voor-

Elke pagina bij Ware vormt een eigen geheel

al vooroorlogs werk. En zijn stevige, heldere kleurgebruik zegt hij te hebben afgekeken van Joost Swarte.

Patjepeeër
De verrassing dat deel drie gaat over rijkeluikind Jordan, gemaakt voor een zorgeloos leven, duurt niet lang. Vanaf het moment dat Jordan als kind zijn moeder verliest is hij elk moreel kompas kwijt. Hij is een van de pesters van Rusty. Verder vertoont hij dezelfde seksuele obsessie als de andere mannen in dit boek. Het grote verschil is dat zijn uiterlijk en rijkdom hem succesvol maken bij vrouwen. Maar ook mateloos. Steeds opnieuw gaat hij vreemd en moet dan hertrouwen.

Net zoals de Nederlandse schrijver F. Springer zo mooi kon, schetst Ware een smakelijk beeld van de snelle jongen, de patjepeeër, die aan zijn *joi de vivre* ten onder gaat. Minpunt is dat Ware zijn neergang al te verbeten en verlekkerd tot het einde van Jordans leven volhoudt. Jordan eindigt beschimpt en verlaten door zijn vrouwen en kinderen.

Grandioos is dan weer het slotdeel, waarin de zwarte leraar van de school, Miss Cole, centraal staat. Het is een groot raadsel waarom er maar geen beweging zit in haar bestaan. Met grote sprongen heen en weer in de tijd geeft Ware een beeld van haar, maar het blijft een leven

sur place. Rimpelingen zijn er wel, want ze groeit op met racisme en in armoede. Ook als jonge leraar moet ze slikken, zoals wanneer ze cupcakes voor haar klas bakt, maar een wit jongetje zegt dat hij van zijn vader niks mag eten wat door zijn leraar is aangeraakt.

Ondanks vaste bezigheden is de sleur tengerend. Toch heeft het verhaal spanning, want ze is eindeloos op zoek naar iets, zonder dat duidelijk wordt wat dat is. Ze speelt in microfiches van oude kranten en in latere jaren op de computer. Ware geeft het antwoord ten slotte plompe verloren en dat geeft een schokkende en ontroerende draai aan alles wat er is verteld. Vooral omdat het desondanks een mysterie blijft wat er precies is gebeurd. Het happy end heeft ook nog eens een rouwrandje, want het leven van Miss Cole lijkt al zo goed als voorbij.

De tijd én de wereld zijn onbarmhartig bij Ware, die andermaal het menselijk onvermogen in zijn vele gedaantes onder de loep neemt. Stijl noch thematiek in dit boek is een verrassing, na *Jimmy Corrigan*. Evengoed is *Rusty Brown* een nieuw meesterwerk van een uitzonderlijk tekenaar.

Chris Ware: *Rusty Brown*. Vertaling Jan Donkers. Uitgeverij Concerto Books, 352 pag. €39,99. ●●●●●